

Л

Лист... до... єпископа Іпатія Потія Мелетія [Пігаса] (Дерманський монастир, 1605)

Останнє відоме дерманське видання. Повна назва твору: “Листъ Мелетіа Сѣйшого патріархи Алеѣандрійского до велебно-го єпископа Іпатіа Потѣа боудочого еще на тотъ часъ епѣпа володимерꙋского. ѡ ѡстѣпленіи его з напоминачемъ ѡцевскимъ до него писаный”. Полемічний твір, написаний Александрійським патріархом *Мелетієм Пігасом*, який звертається до Володимирського єпископа Іпатія Потія. Вийшов друком 6.02.1605 р. – “В манастыри Дерманьскомъ выдроукованый, в лѣто ѡ рожества Хва тисачого хѣ [1605] мѣца феврала ѡ [6] дна”. Лист був написаний “в Египтѣ з великое Алеѣандрійское патріархіи єй [15] дна ѡктоврїа. Лѣта ѡ створенїа свѣта седмое тисачи рї [7108], а ѡ спасителнаго въплщенїа Сна Бжего, тисачного патьсотъ чѣ [1599]”.

Перекладено з грецької українською літературною мовою “Борецꙋкимъ, наѣдер Апольлови коханымъ, и в Парнасꙋсе на лоне моузъ выхованымъ”, тобто Йовом Борецьким, можливо, вихованцем ОА, пізніше православним київським митрополитом. Вірші на герб та передмова українською мовою. Передмова підписана “Дамїанъ, недостойный презвитерь”, тобто *Д. Наливайко*.

Склад: титул; герб князя *В.-К. Острозького*, вірш на герб – арк. [2]; передмова “До того, хто будет читати. Ласкавый чителнику того листа...” – арк. [2 зв.-3]; лист “Мелетій бжею милостію папа и патріархъ Алексанꙋдрійское столице, и прочаа. Ипа-

тїеви Потѣеви велебномꙋ єпископоу Берестійскомꙋ протоѣроноу всеа Россїи спасенїа ѡ Бга Вседержителя и избавителя нашего Іса Христа” – арк. [1-38] II рах.

Складається із 46 нумерованих аркушів. Надруковано форматом у четвірку. Сигнатура починається з другого зошита, позначена кириличними цифрами на першому аркуші. 24 рядки на сторінці, розмір 10 рядків – 59, 82 мм. Художнє оформлення становить набір на рамка на титулі, герб “княжат Острозскихъ” на звороті титулу, одна заставка та одна кінцівка.

Видання збережене в невеликій кількості примірників.

Публікації: Російський переклад листа М. Пігаса – Мальшевский. – Т. 2. – Прил. 1. – С. 103-140.

Місця зберігання: Україна – Львів (НМЛ); Росія, Москва (РДБ (3 прим.), С.-Петербург (РНБ (2 прим.); БАНР (1 прим.)).

Каталоги стародруків: Быкова Т. А. Каталог изданий Острожской типографии и трех передвижных типографий. – Ленинград, 1972. – № 19. – С. 41-42; В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания: Славянская кирилловская печатная книжность XV – первой четверти XVII в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1982. – № 18. – С. 26; Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам’ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. I (1574-1700). – № 61. – С. 34; Каратаев И. П. Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – С.-Петербург, 1883. – Т. 1. – № 178. – С. 302-303; Максименко Ф. П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках. – Львів, 1975. – № 203. – № 38; Свенцицкий И. С. Каталог книг церковно-славянской печати. – Жовква, 1908. – № 491 (408). – С. 136; Украинские книги книги кирилловской печати XVI-XVIII вв.: Каталог изданий, хранящихся в ГБЛ. – Вып. 1: 1574 – I пол. XVII в. / Сост.

Т. Н. Каменева, А. А. Гусева. – Москва, 1976; Ундольский В. М. Очерк славяно-русской библиографии. – Москва, 1871. – № 160. – С. 26.

Література: Исаевич Я. Д. Преемники первопечатника. – Москва, 1981. – С. 17; Його ж. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. – Львів, 2002. – С. 134; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 83, 128.

Наталія Бондар

“Лѣкарство на оспалый оумысл чоловѣчій” Д. Наливайка (Острог, 1607)

Повна назва книги – “Лѣкарство на оспалый оумысл чоловѣчій. А особливе на затверджлые сердца людскіе заведеные свѣтомъ, альбо якими грѣхами. Божественнаго Іоана Златоустаго до Феодора мниха. А в особѣ его до каждого члка, кто в якомъ кольвекъ есть грѣху”. Твір видрукувано форматом 4° на 183 аркушах 29 липня 1607 року в *Острозькій друкарні*. На звороті титулу знаходиться гравюра герба *Василя-Костянтина*, князя *Острозького*, на 4-му нумерованому аркуші – гравюра: хрест зі списом і палицею на тлі стін Єрусалима. Наприкінці передмови (арк. 15) вказується ім'я перекладача з грецької мови – “Даміан недостойний презвитер” (тобто *Дем'ян Наливайко*). До книги-збірки входить вірш на герб *Острозьких*; “Прозьба чителникова о час”; “Предмова до чителника”; вірш “До того, хто доброго сумнѣня”; “Слово о покаяніи к Феодору мниху испадшему” і “Слово о еже обаче всеу мятет ся всяк челоуѣкъ живый” Іоана Златоустаго; “Тестамент... Васылія цесара кгрецкогго... до сына своего, юж коронованого, Льва Филозофа” (у якому І. Мицько вбачає алюзію до заповіту *Василя-Костянтина*, князя *Острозького*, своєму синові Янушу); вірші “До того, хто читал”, “До того ж чителника”.

Текст творів Іоана Златоустаго і Тестаменту подано двома мовами: на лівих сторінках – старослов'янською, на правих – українською. Сам *Д. Наливайко* обумовив причину подібного вибору так: “Которого тестаменту пожитокъ і потребу... абысь... з самого читанья зрозумѣль. Dla того и простою мовою на другой сторонѣ слово в слово догожаючи вырозуменья того пожиткоу и потребности, написати важилемса”.

На думку І. Мицька, випуск двомовного збірника мав дидактичний характер – він призначався для використання спудеями в ОА і домашнього виховання.

Підтвердженням цього може служити рукописний збірник, відомий під назвою однієї з частин як “Лекції словенскіе Златоустаго от бесед евангельских от Іерея Наливайка вибраніе”, в яких використані цитати з Біблії та твори патристики.

У завершальному вірші *Д. Наливайко* звертається до батьків, щоб виховували своїх дітей і милостиво ставилися до підданих.

Як свідчить дослідження Л. Гонтарук, *Д. Наливайко* здійснював переклад не дослівно, а художньо опрацьовував текст. Власне, *Д. Наливайкові* твори вирізняються багатожанровістю. Так, “*Лямент*” написаний у жанрі плачу; використав *Д. Наливайко* жанр передмови (“Предмова...”), післямови – як прозової (“До того, хто читал”), так і віршованої (“До того ж чителника”). У частині під назвою “Прозьба чителникова о час” *Д. Наливайко* помістив власний переклад вірша Петрарки. Він широко використав у своїх творах Біблію, деякі крилаті вислови та звороти з байок Езопа і грецької міфології. Л. Гонтарук вважає, що праця *Д. Наливайка* над перекладами богословських книг розкрила великі можливості застосування української мови у літературному вжитку, сприяла виробленню української богословської термінології, зробила значний внесок у творення тогочасної української літературної мови.